

კორონომიკა და თვისებრივად ახალი ეკონომიკური კრიზისი

ვლადიმერ პაპავა

აკადემიკოსი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰოფესოხი

vladimer.papava@tsu.ge

თანამედროვე მსოფლიო მოიცვა ახალი COVID-19 ვირუსის გლობალური გავრცელებით გამოწვეულმა საფრთხეებმა, რამაც დღის წესრიგში თვისებრივად ახალი პრობლემები დააყენა. მათ შორის მნიშვნელოვანია, შექმნილ ვითარებაში როგორ გავუძღვეთ ეკონომიკას და რა ცვლილებებს საჭიროებს ის მომავალი რისკების შესამცირებლად.

ჩამოყალიბებული ტრადიციის თანხმად, ეკონომისტები, როგორც წესი, იკვლევდნენ ეკონომიკური კრიზისის ზეგავლენას ზოგადად ჯანდაცვის სისტემაზე, მოსახლეობის ფსიქიკურ ჯანმრთელობასა და ინფექციურ დაავადებათა გავრცელებაზე.

დღეს უკვე პირიქით დაისვა საკითხი იმის შესახებ, რომ კორონავირუსი არის ფართომასშტაბიანი ეკონომიკური კრიზისის გამომწვევი, რომ კორონავირუსი პრაქტიკულად „ეკონომიკურ პანდემიად“ გარდაიქმნება (Riley, 2020).

კორონავირუსის გავრცელების ეკონომიკაზე ზეგავლენის პრობლემაზე ყურადღების გამახვილების მიზნით მისასალმებელია შრილანკელი პროფესორის აჯით დე ალვისის მიერ ახალი ტერმინის „კორონომიკსი“ („Coronomics“) შექმნა, რომელიც მიიღება ორი ტერმინის - „კორონა“ და „ეკონომიკსის“ გაერთიანებით და შეისწავლის კორონავირუსის უარყოფით ეკონომიკურ შედეგებს (Alwis, 2020). მოგვიანებით გამოჩნდა სხვა მსგავსი ტერმინიც - „კორონანომიკა“ („Coronanomics“) (Eichengreen, 2020).

კორონომიკის აქტუალურობა არამარტო იმითაა განპირობებული, რომ დღეს სახეზეა კორონავირუსის პანდემია, არამედ იმითაც, რომ მსგავსი ტიპის გლობალური საფრთხეები არც მომავალშია გამორიცხული და ამის გათვალისწინება აუცილებელია როგორც ყოველდღიურ ცხოვრებაში, ისე მომავალი ეკონომიკური პროექტების განხორციელებაში.

უნდა გავაცნობიეროთ, რომ ჩვენ ვდგავართ არა კლასიკური ტიპის, არამედ თვისებრივად ახალი გლობალური ეკონომიკური კრიზისის წინაშე, როცა მისი გამომწვევი მიზეზები არა ენდოგენური, არამედ ეგზოგენური ხასიათისაა, ანუ როცა ეს მიზეზები გენერირებულია არა ეკონომიკაში, არამედ პროვოცირებულია ეკონომიკის ფარგლებს გარეთ არსებული წყაროს - კორონავირუსის სწრაფი გავრცელების შედეგად. ამ ფაქტორის

გათვალისწინებით, როგორც ცალკეული ქვეყნები, ისე მთელი მსოფლიო დგას კლასიკური ეკონომიკური კრიზისისგან განსხვავებული, ახალი ტერმინით - „კორონომიკური კრიზისის“ წინაშე (Papava, 2020).

კორონომიკური კრიზისის სიღრმე დამოკიდებულია იმაზე, თუ პანდემია რამდენ ხანს გასტანს. სხვა სიტყვებით, **დღეს ეკონომიკა მედიცინის მძევალია.**

მსოფლიოს სიდიდით მეორე ეკონომიკის მქონე ქვეყნაში - ჩინეთში დაიხურა არაერთი კომპანია, მსგავსი სირთულეების წინაშე დადგნენ აშშ და ევროკავშირის განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნები.

რეალურად ის ინსტრუმენტები, რომელთა გამოყენებაც ყველაზე აქტიურად განიხილება, ძირითადად უკავშირდება 2008-2009 წლების გლობალური ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის გამოცდილებას, თუმცა უნდა გვახსოვდეს, რომ ამ კრიზისის წყარო ეკონომიკაში იყო, მაშინ, როცა კორონომიკური კრიზისი პირდაპირაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად წარმატებული იქნება მედიცინა კორონავირუსის დამარცხებაში.

ფაქტია, რომ კორონავირუსმა დააზარალა ტურისტული სექტორი, ზიანი მიაყენა სამგზავრო ავიაგადაზიდვებს, საფონდო ბაზრებებზე დაფიქსირებული ვარდნა კი ეკონომიკის რეალურ სექტორზე უშუალოდ აისახა. 2008-2009 წლების გლობალური ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის გამოცდილებიდან გამომდინარე, ეკონომისტების ხელთაა ისეთი ინსტრუმენტები, როგორცაა საგადასახადო შეღავათების დაწესება, ცენტრალური ბანკების მიერ საპროცენტო განაკვეთების შემცირება და ლიკვიდურობის უზრუნველყოფის ღონისძიებების გატარება, მთავრობის მხრიდან მოსახლეობის ყველაზე შეჭირვებული ნაწილის სოციალური დაცვის გაძლიერება. რა თქმა უნდა, ამ ღონისძიებების გარდა, პრიორიტეტულია მთავრობის მიერ ჯანდაცვის დაფინანსების გაზრდა. ის, თუ რამდენად საკმარისი იქნება ამ ღონისძიებების გატარება კორონომიკური კრიზისის პირობებში, დიდად იქნება დამოკიდებული იმაზე, თუ რა დრო დასჭირდება მედიცინას კორონავირუსისგან სამკურნალო პრეპარატის, ასევე შესაბამისი ვაქცინის შექმნას, დამზადებასა და გავრცელებას.

საყურადღებოა, რომ ჩამოთვლილი ღონისძიებები, საბოლოო ანგარიშით, გამოიწვევს საბიუჯეტო დეფიციტის ზრდას და დიდი ალბათობით, ეს იქნება პანდემიით მოცული ყველა ქვეყნის საკმაოდ მნიშვნელოვანი პოსტკრიზისული პრობლემა. მაშასადამე, აუცილებელია ერთმანეთისგან გაიმიჯნოს ის ეკონომიკური ღონისძიებები, რომლებიც გასატარებელია კორონომიკური კრიზისის და პოსტკრიზისულ პერიოდებში.

ის, რომ ეკონომიკა თითქმის გაჩერდა აშშ-ში, ჩინეთსა და ევროპის არაერთ ქვეყანაში, აუცილებლად აისახება არამართო მოთხოვნის შემცირებაზე, არამედ კიდევ უფრო მეტად - მიწოდების შემცირებაზე.

მოთხოვნის შემცირებასთან შედარებით, მიწოდების უფრო მეტად შემცირება, უშუალოდ აისახება ინფლაციის ზრდაზე. მისი მოთოკვა ცენტრალური ბანკების ხელთ არსებული ინსტრუმენტებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში გახდება შესაძლებელი, თუ გაიზრდება საპროცენტო განაკვეთები. ეს კი, თავის მხრივ, ისევ და ისევ უარყოფითად აისახება მიწოდებაზე და, საბოლოო ანგარიშით, ეკონომიკურ ზრდაზე.

კორონავირუსის გავრცელებამ გარკვეული ბიძგი მისცა იმ იდეებს, რომლებიც ეწინააღმდეგება თავისუფალ ვაჭრობას, თუმცა აშკარაა, რომ ის ქვეყნები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან გლობალიზაციას, ეკონომიკურად უფრო მეტად დაზარალებიან სწორედ პანდემიის პირობებში (Frankel, 2020; Mohamed, 2020). იმის გათვალისწინებით, რომ პანდემია გლობალური ფენომენია და კორონომიკური კრიზისი მთელი მსოფლიოს საფრთხეა, იზოლაციონიზმი და დეგლობალიზაცია მსოფლიო ეკონომიკისთვის აშკარად დამღუპველი გზაა. პირიქით, პოსტკრიზისულ პერიოდში აუცილებელია მოხდეს ღირებულებათა და მიწოდებათა ჯაჭვების დივერსიფიკაცია, რამაც უნდა უზრუნველყოს შესაძლო რისკების შემცირება (Derviş, Strauss, 2020).

აქედან გამომდინარე, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ჩინეთში თავმოყრილი მსხვილი კომპანიების დეკონცენტრაცია, რაც მომავალში ხელს შეუწყობს იმ რისკების შემცირებას, რომლებიც დაკავშირებულია გლობალურ საფრთხეებთან.

კორონომიკამ დაგვანახა, რომ მსხვილი კომპანიებისათვის შესაძლოა განსაკუთრებით მიმზიდველი გახდეს ჩინეთიდან თავიანთი ქარხნების გატანა იმ ქვეყნებში, რომლებსაც ჩინეთთან უკვე აქვთ თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება.

ევროპასთან მიმართებით ამ თვალსაზრისით აღსანიშნავია ისეთი ქვეყნები (მაგალითად, ისლანდია, საქართველო, შვეიცარია, და სხვ.), რომელთაც თავისუფალი ვაჭრობა ერთდროულად აქვთ ევროკავშირთანაც და ჩინეთთანაც. თუმცა, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს პოსტსაბჭოთა საქართველო, რომელიც გეოგრაფიულად ევროკავშირსა და ჩინეთს შორისაა და ის მდებარეობს ევროპისა და აზიის დამაკავშირებელ სატრანსპორტო დერეფანში. აქვე გასათვალისწინებელია აშშ-ის დაინტერესებაც - ჰქონდეს საქართველოსთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება (Rapoza, 2020). საქართველოს გამოყენება რეგიონულ ეკონომიკურ ჰაბად (ისმაილოვი, პაპავა, 2007, გვ. 170-176) პოსტკრიზისული განვითარების ერთ-ერთ სტრატეგიულ მიმართულებად შეიძლება ჩაითვალოს (Papava, 2020).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ცალკე განხილვის თემაა ის სირთულეები და გამოწვევები, რომლის წინაშეც დადგა საქართველო კორონომიკური კრიზისის პირობებში (პაპავა, ჭარაია, 2020).

ლიტერატურა:

- ისმაილოვი ე., პაპავა ვ. (2007). ცენტრალური კავკასია: გეოპოლიტიკური ეკონომიის ნარკვევები. თბილისი, „დიოგენე“.
- პაპავა ვ., ჭარაია ვ. (2020). კორონომიკური კრიზისი და საქართველოს ეკონომიკის ზოგიერთი გამოწვევა. GFSIS, ექსპერტის აბრი, No. 136, <<https://www.gfsis.org/files/library/opinion-papers/136-expert-opinion-geo.pdf>>.
- Alwis A. de. (2020). Coronomics – Plan Your Eggs and the Basket! Daily FT, February 25, <<http://www.ft.lk/columns/Coronomics-%E2%80%93-Plan-your-eggs-and-the-basket-/4-695109>>.
- Derviş K., Strauss S. (2020). What COVID-19 Means for International Cooperation. Project Syndicate, March 6, <https://www.project-syndicate.org/commentary/global-cooperation-can-prevent-next-pandemic-by-kemal-dervis-and-sebastian-strauss-2020-03?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=cba7e1c6a1-sunday_newsletter_15_03_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-cba7e1c6a1-93567601&mc_cid=cba7e1c6a1&mc_eid=e9fb6cbcc0>.
- Eichengreen B. (2020). Coronomics 101. Project Syndicate, March 10, <https://www.project-syndicate.org/commentary/limits-macroeconomic-tools-coronavirus-pandemic-by-barry-eichengreen-2020-03?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=cba7e1c6a1-sunday_newsletter_15_03_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-cba7e1c6a1-93567601&mc_cid=cba7e1c6a1&mc_eid=e9fb6cbcc0>.
- Frankel J. (2020). Will the Coronavirus Trigger a Global Recession? Project Syndicate, February 24, <https://www.project-syndicate.org/commentary/coronavirus-global-recession-prospects-by-jeffrey-frankel-2020-02?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=11fa1362d7-sunday_newsletter_01_03_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-11fa1362d7-93567601&mc_cid=-11fa1362d7&mc_eid=e9fb6cbcc0>.
- Mohamed A. (2020). Protectionism Is No Cure for Pandemics. Project Syndicate, April 24, <https://www.project-syndicate.org/commentary/protectionism-will-prolong-the-covid19-pandemic-by-amina-mohamed-2020-04?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=871db40e9f-sunday_newsletter_26_04_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-871db40e9f-93567601&mc_cid=871db40e9f&mc_eid=e9fb6cbcc0>.
- Papava V. (2020). Coronomic Crisis: When The Economy Is A Hostage To Medicine. Eurasia Review. Journal of Analysis and News, March 29, <<https://www.eurasiareview.com/29032020-coronomic-crisis-when-the-economy-is-a-hostage-to-medicine-oped/>>.
- Rapoza K. (2020). Why Does Everyone Suddenly Want A Free Trade Deal With Georgia? Forbes, March 5, <<https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2020/03/05/why-does-everyone-suddenly-want-a-free-trade-deal-with-georgia/#18be024850e6>>
- Riley C. (2020). Coronavirus is fast becoming an ‘economic pandemic.’ CNN Business, February 25, <<https://edition.cnn.com/2020/02/24/business/coronavirus-global-economy/index.html>>.